

KULTUR

Göring löjeväckande men ingen åsna

Man kan skriva en biografi om Hermann Göring på många sätt. Trenden är numera att gräva fram rubbet, sortera kronologiskt och sedan regelbundet beskärma sig över att karlen lackerar naglarna och handlar konst under brinnande krig i stället för att se till att Hitler får sina jetjaktbombare.

Ny bok

David Irving
Göring
Legenda 1989
Capris 340 kr, 550 s

En sådan biografi har David Irving presterat. Bland alla "Hu, så hemskt!" framskyntar mot slutet, när Göring har stor show i Nürnberg 1946, en motvillig beundran. Han var allt *ein Mordskerl*, en jäkel till karl.

Irving är ingen människokännare. Om politik vet han så mycket, att det intrigeras. Som tysk skulle han förmodligen smärtfritt ha glidit igenom tusenårsriket genom att bli vid sin läst. Han blandar stort och smått, ödesval och biljetter till frun, och passerar han en skylt där det står OBS! HUND BEGRAVEN så skriver han Ojdå! och fortsätter.

Tänka själv

Fördelen med Irvings biografi är att man får tänka själv, och de 550 sidorna rymmer en del att fundera över.

Hermann var son till före kolonialguvernören i Tyska Sydvästafrika, Heinrich Göring, i hans andra äktenskap, sjunde av tio barn. Mycket till arv hade han följaktligen inte, han gjorde egen karriär och sökte sig till flygvapnet.

Som skicklig jaktpilott fick han äran att strax före krigsslutet efterträda den legendariske "Röde Baronens" som divisionschef. Nederlaget slängde ut honom att

med några miljoner andra mer eller mindre krigsskadade soldater klara sig efter förmåga i ett ruinerat Tyskland, där segrarna ställde villkoren. Som många av frontsoldaterna sökte sig Göring till de högermationistiska grupperna. Där träffade han Hitler.

Missbrukare

1933 blev han præsisk inrikesminister, så småningom riksmarskalk och rikets andre man.

En imponerande insats av en man som seg är tidigare levde på allmosor från svenska hustruns släkt och intogs på Långbro för morfinmissbruk, förvärvat på österrikiska sjukhus.

I dessa grönt svärmiska tider kan det vara värt att notera att Göring inrättade en rad nationalparker, värnade utrotningshotade arter och införde de första moderna jaktlagarna. Ornar fridlystes, jakt med giller och strålkastare förbjöds, likaså djurförsoök.

Privat tyckte han ha varit omtänksam och generös. Han älskade både första och andra hustrun och dottern.

Låg i fejd

Som nazipamp låg han ofta i fejd med de mer blodtörstiga elementen (som Röhm, Goebbels, Himmler och Bormann), han var en hänsynlös inrikesminister och framstår som en begåvad, driftig chef för flygvapnet och den tunga industrin.

Hans syn på flygvapnet präglades av hans bakgrund, Tyskland skaffade sig t ex aldrig något strategiskt bombflyg.

Annars hade han en god verklighetsuppfattning, och motsatte sig t ex invasionen av Sovjetunionen 1941. Hans förslag var i stället att inta Gibraltar och ta kontrollen över Medelhavet, något som förmodli-

Tack vare sitt belevade sätt och sin bildning erhöll Göring respekt i konservativa kretsar likväl som han charmade utländska statsöverhuvuden. Göring gjorde sin största insats för Hitler genom att lugna omvärlden. Som den ende överlevande av ledargarnityret dömdes Göring till döden i Nürnberggrävtägen. Han tog sitt liv i fångelsest innan domen hann verkställas. Foto: PRESSENS BILD

gen förlängt det tusenåriga rikets liv en tid.

Obrottsligt lojal

Det vore alltså felaktigt att avskrika Göring som en åsna, för det ytligt sett löjeväckande i hans person. Men ändå fram till slutet var han obrottsligt lojal mot Hitler.

Görings svaghet var densamma som nazis-

mens strukturella svaghet, det rigida linjeansvaret. Endast vid enstaka tillfällen sätter sig folk ner för att förutsättningslöst diskutera en fråga.

För det mesta utfärdas illa genomtänkta direktiv. Härresanden missar i planeringen. De mörklägs. Ansvaret bollas runt som heta potatisar.

Efter några år vågar den högre chefen inte längre syna verksamheten under sig av rädsla för vad han ska finna. Görings gamle flygarvän Ernst Udet super sig sönder och samman, som chef för flygindustrin. Ingen säger något. Fasaden ska upprätthållas till varje pris, intrigerandet antar hiskeliga proportioner.

Biografin ger en bra bild inifrån av de sista åren, från Stalingrad och framåt. Tysklands strategiska underläge när det gäller försörjningen är uppenbart redan 1942, när den tyska armén misslyckas med att lägga under sig oljekällorna i Baku.

Från det ögonblicket bestäms kriget av takten i den amerikanska uppbyggnaden. Den anmärkningsvärda bedriften att ta fram det jetdrivna jaktflygplanet Me 262 under 1944 ändrar inget, jetdriften kräver ännu mer bränsle.

Skärpt kamp

Inför nederlaget, medan armadorna av Flygande Fästningar trummar sönder den ena gamla kulturstaden efter den andra, skärps kampen i ledningen. Dagarna före kapitulationen lyckas den hårdföra falangen åntligen störta riksmarskalken.

Som bekant dömdes den drygt 50-åriga Hermann Göring, den ende överlevande ur toppgarnityret, till döden i Nürnberg som ytterst ansvarig för judeutrotningen. Han tog sitt liv innan snaran drogs åt.

Som en kork

Var han skyldig? Kanske inte, formellt. Göring intog ståndpunkten att han inte visste vad Himmler hade för sig, men hade faktiskt gett honom fria händer. Oranienburg låg bara fem mil från Carinhall, ändå besökte Göring aldrig lägret. Han visste, på det sätt som hela Europa visste. Han flöt som en kork på terrorn.

Möjligen borde de politiska idioter som skrev Versaillesfördraget 1918 ha dinglat, de också.

KNUT CARLQVIST

"Fantomen" som exportvara har blivit en tomat

På en privat teaterpremiär i Stockholm trängs allt vårt land kan visa

Tisdag 31 oktober

upp av skådespelare, mediepersonligheter, politiker och företagare - i hyrda pålsar,

med påklitrade leenden och kvälls- och veckopressens fotografier vid entrén.

Härondagen var det Oscars tur: "The Phantom of the Opera" hade bogserats hit från England. Eftersom biljetterna kostade tusen kronor styck infann sig framför allt finansvärlden. Kulturellitens gratisare hänvisades till genrepet.

Principen är enkel. Man kommer till premiären för att visa att det går bra, att karriären löper i rätt riktning.

Naturligtvis finns något grandiositet över Andrew Lloyd Webbers musikal, som i Stockholm snarare blivit opera: De påkostade dräkterna, scenografin med sina rökef-

fekter och båtar, som för tankarna till en Max Rheinhardt-upsättning i Berlin på tjugotalet, myllret av statister. Det faktum att huvudrollsinnehavarna faktiskt kan sjunga, vilket man inte är bortskämd med i Sverige.

Ändå är allt så opersonligt, ibland tråkigt. Föreställningen är styrd med järnhand, kopierad in i minsta detalj från London. Bråken har varit många, kapellmästaren sparkades två dagar före start. Inga ändringar har fått göras.

Det bygger på en strikt ekonomisk strategi. Succén ska vara given, med total kontroll över marknaden och konceptet.

Som fenomen är det synnerligen diskutabelt: En identisk

upsättning som exporteras till sex olika scener. Det fascinerande med teater är ju just det personliga uttrycket: Att se hur en viss regissör tolkat en pjäs, hur en skådespelare utvecklats, hur en speciell ensemble arbetar.

När cheferna för de stora europeiska teatrarerna nyligen utnämnde Theatre Odeon i Paris till en alleuropeisk scen, där man ska ta emot intressanta gästspel på originalspråk, deklarerade man enigt: "Teater är inte tomat." Med andra ord, kultur är ingen exportvara vilken som helst. Den är etnisk (i och med språket), individuell, föränderlig.

Därför blev Ingmar Bergmans "Hamlet" kulturellt i

New York, på svenska. Därför har Bergmans Dramatenpjäser turnerat i Tokyo, Los Angeles, Moskva, Barcelona, Milano, Paris...

Naturligtvis är dramatik internationell. Regissörer arbetar lite varstans i världen. Men det personliga uttrycket ger man aldrig avkall på, aldrig någonsin.

Europatanken innebär inte att ge upp det speciella i varje lands kultur, utan att berika varandra. Om detta är många i den europeiska kulturvärlden fullständigt eniga.

Ur det perspektivet är "Fantomen" en tomat. Inget mer.

INGVAR VON MALMBORG